

LA CONSCIÈNCIA DE LA UNITAT DEL CATALÀ ENTRE ELS VALENCIANS

RECENSIO DE:

MARTÍ-BADIA, ADRIÀ (2020). *LA CONSCIÈNCIA LINGÜÍSTICA DELS VALENCIANS (1854-1906)*, INSTITUT INTERUNIVERSITARI DE FILOLOGIA VALENCIANA/PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT, BIBLIOTECA SANCHIS GUARNER 92, 316 P. PRÒLEG D'ANTONI FERRANDO. ISBN: 978-84-9191-149-4.

Brauli Montoya Abat*

Paraules clau: unitat de la llengua catalana; Renaixença valenciana; consciència lingüística; llemosí.

REVIEW OF

MARTÍ-BADIA, ADRIÀ (2020). *LA CONSCIÈNCIA LINGÜÍSTICA DELS VALENCIANS (1854-1906)*, INSTITUT INTERUNIVERSITARI DE FILOLOGIA VALENCIANA/PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT, BIBLIOTECA SANCHIS GUARNER 92, 316 P. PRÒLEG D'ANTONI FERRANDO. ISBN: 978-84-9191-149-4

Keywords: unity of the Catalan language; Valencian Renaissance; linguistic awareness; Limousin.

* Brauli Montoya Abat, catedràtic de Filologia Catalana a la Universitat d'Alacant. bmontoya@iec.cat

Citació recomanada: Montoya Abat, Brauli (2021). La consciència de la unitat del català entre els valencians. [Recensió de *La consciència lingüística dels valencians (1854-1906)*, d'Adrià Martí-Badia]. *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 75, 344-347. <https://doi.org/10.2436/rld.i75.2021.3593>.

Aquest llibre es pot considerar hereu d'una sèrie d'estudis sobre la Renaixença valenciana que compta, entre altres aportacions fonamentals, amb *Renaixença al País Valencià*, de Sanchis Guarner (1968); *Els orígens de la Renaixença valenciana*, de Vicent Simbor (1980), i *Teodor Llorente, líder de la Renaixença valenciana*, de Rafael Roca (2007). L'adscripció del treball de Martí-Badia en aquesta plèiade de grans contribucions al coneixement d'una època clau en la recuperació del català al País Valencià respon al fet que les complementa en un aspecte fonamental: el del coneixement que tenien els renaixencistes valencians de la filiació de la seua llengua i les actituds que mostraven sobre el tema. Aquest coneixement i aquestes actituds contrastaven majoritàriament amb les que dominaven a Catalunya i les Illes Balears, on s'havien imposat des de mitjan segle XIX les tesis de la ciència filològica del moment que deien que el català era una llengua independent de l'occitana i que, per tant, el terme *llemosí*, que provenia d'una varietat prestigiada d'aquesta última llengua, no tenia sentit aplicar-lo al català. En canvi, al País Valencià, el terme en qüestió era profusament usat a pesar de la veritat científica. Al voltant d'aquest assumpte girava la tesi doctoral originària del volum que ressenyem: "Les ideologies lingüístiques dels valencians de la segona meitat del vuit-cents i principis del nou-cents (1854-1906)", presentada a la Universitat de València sota la direcció d'Antoni Ferrando, qui ara encapçala el llibre d'Adrià Martí-Badia amb un pròleg que constitueix una part imprescindible de l'obra; concretament, no podem passar per alt les clariïcs que ens proporciona sobre un concepte bàsic d'aquesta obra, el de llemosí.

Una volta sobrepassats els preliminars del llibre, on incloem la introducció de l'autor, entrem en una mena de reiteració cíclica del contingut dels capítols que causa una certa perplexitat en el lector, el qual es queda amb la impressió que està tornant a llegir pàgines que ja havia deixat arrere. Això ocorre especialment entre els capítols segon ("La recepció dels postulats de la filologia romànica internacional en la catalanofonia") i tercer ("La complexitat de la qüestió onomàstica als territoris de parla catalana"), que ben bé podrien haver-se fos en un de sol perquè repeteixen un mateix recorregut territorial ("Catalunya", "País Valencià", "Illes Balears" i "Catalunya del Nord, la Franja i l'Alguer") i reïncideixen en uns mateixos autors (Milà i Fontanals, Antoni de Bofarull, Benvingut Oliver, Joan Baptista Perales, Marià Aguiló, Tomàs Forteza, Francesc Cambouliu, etc.) des de perspectives diferents del mateix tema ("La recepció dels postulats de la filologia romànica" enfront de "La complexitat de la qüestió onomàstica"). Aqueixa repetició es fa també evident en les segones parts dels títols d'aquests capítols: "en la catalanofonia" (p. 27) i "als territoris de parla catalana" (p. 65). Per cert, l'etiqueta *catalanofonia* deu haver-la trobat ben útil Martí-Badia perquè la fa servir reiteradament (p. 163, 242, 259, 277, 279, 285), si bé no cita cap vegada el seu introductor, Miquel Àngel Pradilla (*La catalanofonia. Una comunitat del segle XXI a la recerca de la normalitat lingüística*, 2015), cosa que hauria estat de justícia.

Tanmateix, les repeticions no s'esgoten amb els capítols referits perquè quan afrontem el cos del text -el capítol quart-, tots els escriptors i erudits valencians comentats als capítols precedents, tornen a fer acte de presència, això sí, amb un detall major i una ampliació de la nòmina. Un bon exemple n'és Benvingut Oliver i la seua obra *Historia del Derecho en Cataluña, Mallorca y Valencia. Código de las Costumbres de Tortosa* (1876-1881), que apareix citada i extractada als tres capítols esmentats: al segon (p. 41-42), al tercer (p. 79-80) i al quart (p. 160-162), on podem llegir repetides algunes cites extenses com aquesta:

Entre los habitantes de los territorios conocidos con los antiguos nombres de Principado de Cataluña y Reinos de Mallorca y de Valencia (...) todavía mantienen como vínculo de union la misma lengua de origen ó de nacimiento, á la cual designaremos con el nombre común y mas propio de *lengua catalana*. (p. 41, 80, 160).

Això no vol dir que aquesta obra no meresca ser tractada dins el tema i el període històric objecte d'estudi; ans al contrari, és una obra cabdal per a entendre la ideologia unitarista de la llengua catalana al País Valencià. Però, en compte de dispersar uns continguts i repetir-ne uns altres entre diferents capítols, Martí-Badia hauria d'haver concentrat el seu estudi en un sol apartat, que hauria estat més profitós per a transmetre al lector la importància de l'aportació de Benvingut Oliver. A pesar d'això, les pàgines dedicades a aquest jurista valencià ens permeten situar-nos en l'origen del nom unitari de la llengua entre valencians, el de *català*; en els límits del domini lingüístic ("desde los Pirineos al río Segura, y de las Islas del Mediterráneo...") i, per tant, en els de la *nació* ("...constituian una verdadera nacionalidad"), la qual també rep un nom que anys a venir Joan Fuster (*Nosaltres els valencians*, 1962) posarà en majúscules: *Països Catalans*.

Martí-Badia també ens mostra que Benvingut Oliver no va ser un cas rar entre els intel·lectuals valencians de la segona meitat del XIX. Ni per postular idees unitaristes sobre la llengua catalana (d'acord amb la ciència

lingüística del moment) ni per denominar-la com li pertany per origen. Bé és cert que en la defensa de la unitat del *valencià* amb la resta del català va estar molt més acompanyat que en la denominació de *català* per al parlar dels valencians; però, almenys, les opcions *particularista* (que no nega la unitat però defensa sobretot les “particularitats” valencianes) i *secessionista* (que nega la unitat de la llengua) van ser en el seu temps clarament minoritàries, com es demostra al llibre. Així, si comptem el nombre d’escriptors i erudits que van donar a conèixer les seues idees sobre el tema entre 1854 i 1906, en tenim 27 en el sector dels “unitaristes”, 6 en el dels “particularistes” i 2 només en el dels “secessionistes”. Ara bé, el llesmosinisme que impregnava els dos darrers grups era general a la majoria dels escriptors i erudits valencians, inclosos els unitaristes, de manera que les fronteres entre uns i altres a voltes se’ns fan tèrboles. Per això, i des d’una altra perspectiva, que no pretén esmenar la plana a Martí-Badia, creiem que una agrupació alternativa ens ajudaria a entendre millor l’evolució del pensament lingüístic entre la segona meitat del XIX i “el nostre temps” (de Fuster ençà):

- 1) D’una banda, tindríem els qui propugnaven explícitament l’ús del nom de català per a la llengua (Benvingut Oliver, Vicent Querol i Joan Baptista Perales), que serien els autèntics predecessors de l’actual línia universitària i acadèmica.
- 2) I d’una altra, la resta: els qui usaven el nom de llesmosí, incloent-hi àmbits territorials més o menys difusos, i els qui feien servir el de valencià, la immensa majoria però sense cap pretensió ideològica.

El llibre de Martí-Badia, que aporta una informació molt completa (auxiliada per un bon índex antroponímic), ens permet aquesta i altres classificacions amb els protagonistes d’aquell període. En aquest sentit són ben útils les “recapitulacion” que clouen els capítols segon i tercer, a més de cadascuna de les tres seccions del capítol quart, i les conclusions de tot l’estudi. Per exemple, se’ns donen a conèixer les distincions per origen social, per ideologia política, per formació acadèmica o per ocupació laboral. Deixant de banda les dues primeres, ja analitzades en altres treballs de renom, como ara *El valencianisme polític* (Alfons Cucó, 1971), si ens fixem en les dues últimes, descobrim que no hi ha cap filòleg (contràriament al que succeïa a Catalunya i les Illes Balears, amb Milà i Fontanals i Antoni Alcover) i que la majoria dels erudits i escriptors estudiats són llicenciats en dret, començant per Bernat Oliver i acabant per la figura més destacada de la Renaixença valenciana, Teodor Llorente, el qual, però, va exercir en realitat de periodista. No debades, l’obra que hem destacat com a precedent de l’actual catalanisme lingüístic valencià és un manual d’història del dret als Països Catalans, fet que no és sobrer remarcar en una revista com la present.

Martí-Badia analitza també la procedència geogràfica dels autors estudiats (la majoria del cap i casal) però verifica que no hi ha relació amb la consciència lingüística que manifesten. En canvi, no entra en l’ús major o menor que feien del català (en l’obra de creació, d’estudi, correspondència, etc.) o en la llengua dels noms de pila de què eren usuaris (només en un cas transcriu el nom en castellà, el de *Bernardo* Mundina, però sospitem que la majoria dels altres també els usaven en castellà). Potser si haguera indagat en aquestes variables, podria haver trobat relació amb les ideologies lingüístiques que mostraven els escriptors i erudits de l’època. En aquest aspecte, Martí-Badia sí que dona compte del cas de l’única dona enmig d’aquell panorama, Manuela Agnès Raussell, que denunciava la castellanització familiar imperant en la seua mateixa classe social (acomodada) i ciutat (València). No tenim notícia que cap intel·lectual valencià del moment (de sexe masculí) haguera recriminat la intrusió del castellà en termes tan agres com els que feia servir ella (1878):

Vólen que un llenguatge intrús
Use la ciutat del Cit,
Deixant lo seu en desus,
Y es intolerable abus
Ferla parlar com Madrit.
Mares hiá ab certa jactancia
Qu’á sos fills lo castellá
Amostrant desde la infancia,
Crehuen donarse importancia
Suprimint lo valencià

En definitiva, considerem que aquesta línia de recerca sobre les actituds al voltant de l'ús social de la llengua, gràcies a l'ingent material reunit per Martí-Badia, podria ser objecte d'un tractament ulterior. Ara com ara, queda per als lectors actuals una contribució utilíssima per al coneixement de la consciència lingüística de la intel·lectualitat valenciana en una època fonamental per a la recuperació social de la llengua catalana.